

§ 13.

Allir sáttmálar, sum geva löntakarum verri sömdir ella rættindi, enn henda lög gevur, eru í fullum líki ella lutvist ógyldugir.

§ 13.

Alle overenskomster, der giver lønmodtagere værre forhold eller rettigheder end denne lov giver, er helt eller delvis ugyldige.

§ 14.

Brot á § 3, § 4, § 5, § 6, § 8, 11, og § 13 í hesi lög verða revsæð við sekt, eisini um hetta verður kravt í sambandi við borgarligari rættarsókn.

2. stk. Er lógarbrotið framt af partafelag, lutfelag, stovni, stati, landi, kommunu ella líknandi, kann sektarábyrgdin áleggjast felagnum e.ø. sjálvum.

§ 14.

Brud på § 3, § 4, § 5, § 6, § 8, 11 og § 13 i denne lov straffes med bøde, også om dette kræves i forbindelse med borgelig rettergang.

2. stk. Er lovbruddet begået af aktieselskab, andelsselskab, institution, staten, landet, kommune eller lign., kan bødeforpligtelse ikedes selve selskabet e.a.

§ 15.

Henda lög kemur í gildi dagin eftir, at hon er kunngjørd.

§ 15.

Denne lov træder i kraft dagen efter dens kundgørelse.

Viðmerkingar til Javnstøðulögina

Alment um javnstøðustrembanina

Síðan einaveldini í Europa fullu, og londini fóru at skipa síni politisku viðurskipti á hugsjónina um fólkartæði, hava somu lond verið í støðugari menning til tess at seta í verk tær hugsjónir, sum longu vórðu grundlagdar í 18. öld. Hesar hugsjónir hava m.a. verið og eru at geva öllum menniskjum somu rættindi utan mun til stætt, húðalit, kyn, politiska ella átrúnaðarliga sannföring o.s.fr.

Á hesum sama hugsjónarliga grundarlagi singu kvinnur í nögvum londum atkvøðurætt og valbari serliga eftir 1. heimsbardaga. Hóast hesi rættindi ikki vórðu gjøgnumförd uttan vør, so tykist vanliga hugsanin í dag at vera, at javnstøða á politiska ökinum eru sjálvsøgd og náttúruborin rættindi.

Í dag ber til at staðfesta, at eingin formligur mismunur er millum menn og kvinnur, t.v.s javnraettindi. Kortini eru bæði leikur og lærdur samd um, at enn er langt á mál, soleiðis al tað í roynd og veru eisini gerst javnstøða og ikki beri javnraettindi.

Til tess at skunda undir ta menning at fremja javnraettindi í verki hava nögv lond viðtíkið og sett í verk lógin, ið tryggja kvinnuni javnstøðu.

Hetta javnstøðulðgarverk hevur formað seg eitt sindur ymisliga:

Stundum hevur byrjanin verið varlig, soleiðis at fyrsta lógin á hesum öki hevur snúð seg um t.d. eins lón fyrir sama arbeiði; seinni hevur lög um, at kynini skulu viðgerast eins á arbeidsmarknaðinum - ella at eins nógvar kvinnur og menn skulu útnevnast í almennar nevndir og ráð.

Onnur lond hava hinvegin viðtikið lógin, sum hava óll hesi viðurskifti við.

Dómi um tilfíkt lógarverk eru Noreg (1979) og Ísland (1976).

Danmark hevur viðtikið sínar lógin so við og við (fyrstu ferð 1976), og er hetra gjort við beinleiðis ella óbeinleiðis trýsti frá EEC, ið hevur fastar reglur at ganga eftir, og sum límalondini noyðast at fylega.

Í Føroyum eru ongar lógarreglur, ið stímbla javnstoðu, uttan "Lov om lige adgang for Kvinder og Mænd til Tjenestestillinger og Hverv" (nr. 100 frá 4. mars 1921), sum varð sett í gildi í Føroyum 7. mai 1921. Henda lög hevur ikki havt nakra ávirkan í Føroyum.

Tá ið lógaruppskot um javnstoðu í 1988 varð lagt fyrir lögtingið, varð tað í viðmerkingunum sipað til ST-sáttmálan frá 18. dec. 1979 um avtøku av øllum hættum av mismuni móti kvinnum. Lógaruppskotið fall sum kunnugt á lögtingi, og tykist grundgevingin at hava verið, at javnrættindi vóru kynjana millum, soleiðis at ST-sáttmálin í roynd og veru var gingin á móti. Grundað á cinum lægfrøðilugum sjónarmiði er ST-sáttmálin frá 1979 (lýstur at galda í Føroyum 11. juni 1987) ikki gingin á móti ella á nakran hátt aktaður við at staðfesta formlig javnrættindi millum kynini. ST-sáttmálin er júst ein roynd at fáa londini at gjøgnumföra javnstoðu í øllum lutum og ikki bert formlig javnrættindi, tí tað er ein søgulig sannroynnd, at formlig javnrættindi ikki viðföra javnstoðu innan fyrir eitt rímligt tfsarskeið. Í samsvari við ST-sáttmálan frá 18. dec. 1979 um avtøku av øllum hættum av mismuni móti kvinnum verður tískil sett fram hetta lógaruppskot um javnstoðu millum kynini:

ad § 1.

Endamál lógarinnar er at beina burtur allan mismun vegna kyn, soleiðis at kvinnur og menn fáa eins möguleikar á øllum økjum samfélagsins. Serligur dentur verður lagdur á möguleikamar viðvskjandi útbúgving, arbeiði, yrkisliga og mentunarliga menning.

§ 1 eигur at takast við, tá ið ivi kann standast av øðrum greinum í lögini, soleiðis at ivi kann tulkast burtur við hjálp av hesi grein.

Í 2. stk. verður heimilað at gera undantök, soleiðis at stóðan hjá øðrum kyninum verður styrkt (positiv diskriminación). Hugsað verður um samfélagsoki, ið av søguligum ella vanabundnum orsökum bert ella í høvuðsheitum hava knytt annað kynið at sær. Hugsast kann t.d., at ein undirvisningarstovnur í eitt ávist tfsarskeið setir hægri kvotering í gildi fyrir tað kynið, sum stovnurin fegin vil

hava at sökja. Hesin mismunur má ikki setast í gildi utan loyvi frá javnstoðunnevndini, sí § 3, 2. stk. Í 3. stk. verður dentur lagdur á tey viðurskifti, ið vanliga sigast verða avgerandi fyrir javnstoðu millum kynini. Fyrst verður nevnt möguleikin fyrir útbúgving. Hér verður hugsað um bæði bókliga og yrkisliga útbúgwing - bæði innan tað almenna og privata. T.d. eiga reglurnar um studning og lán til lesandi og lærunnið annars at laga seg eftir teimum serligu viðurskiftunum, sum eru í sambandi við barnsburð.

ad § 2.

Meginreglan verður, at mismunur ikki má gerast hvørki beinleiðis ella óbeinleiðis.

Beinleiðis kynsmismunur merkir, at kynið hevur verið avgerandi og ikki dygdir hins einstaka. Tað hevur ongan týdning, um t.d. ein arbeiðsgevari viðgongur hesi viðurskifti ella ikki. Spurningurin verður bert, um atburðurin fremur kynsmismun. Óbeinleiðis kynsmismunur merkir, at annað kynið verður verri fyrir - ikki tí tað var ætlað soleiðis, men at úrslitið gjørdist mismunur orsakað av atburðinum. Her skal knýtast uppi, at ikki allur tilskur atburður verður raktur av hesi lög. Um t.d. ein arbeiðsgevari kann prógya, at grundarlagið undir atburðinum er grundað á alnýðug viðurskifti hjá viðkomandi virki, stovni o.s.fr., so verður hetta ikki mett sum lógarbroi. Tá ið tað snýr seg um beinleiðis og óbeinleiðis kynsmismun, er ikki ætlað at skapa nakað serligt føroyskt rættarfyribrigdi á hesum øki, men beinleiðis at fylgja tí rættarstøðu, soleiðis sum hon er komin og kemur til sjónar á europeiska meginlandinum. Meginreglan verður sostatt, at eingin má vigast ella metast ella verða skorin yvir ein kamb vegna kyn, heldur skal hvør einstakur metast út frá egnum fortreytum so sum royndir, útbúgving, persónigar eginleikar o. a.

ad § 3.

Henda greinin fevnir um arbeiðsmarknaðin allan, t.v.s bæði tað almenna og privata arbeiðsgevaran. Kynsmismunur er bannaður ikki bert í teimum í hesi grein nevndu viðurskiftum, men eisini í viðurskiftum, ið á ein ella annan hátt nema við starvstreytir o.a. hjá lontakarunum.

Í 2. stk. verður bannað öllum arbeiðsgevarum at lýsa eftir bert øðrum kyninum. Lýsingarnar eiga at vera soleiðis orðaðar, at eingin heldur seg aftur at sökja vegna kyn sitt. Lýsi eigur t.d. ikki at verða eftir flakavkinnum, men flakafólk; og ikki eftir skrivstovukvinnu, men eftir skrivstovufólk. Bert í heilt einstökum øðrum kunnu lýsingar verða soleiðis orðaðar, at starvsheitið fær eltskoyti - maður ella -kvinnu, men bert tá ið hetta er til stóran ampa fyrir gamlari málsligari siðvenju ella einki frægari orð kann finnast. Um so verður, eigur i somu lýsing at verða tilskilað, at tað snýr seg um bæði kynini.

680

Í 3. stk. kann löntakari - eisini tā ið tað snýr seg um arbeiði, sum ikki er lýst alment - og hann/hon ikki hefur fингið arbeiðið og illgruni er um, at kynið hefur verið avgerandi - krevja skrívliga frágreiðing frá arbeiðsgevaranum, har hesin skal upplýsa tær dyggdir o.a., sum hava verið grundarlagið undir starvsssetanini hjá tī setta. Tað ber kortini ikki til at nýta hesa heimild til tess at fāa upplýst onnur viðurskifti, enn tey, sum hava beinleiðis við illgruna um kynsmismun. Sambært 4. stk. kann löntakari, sum ger síní rættindi gallandi eftir 1. stk., og av hesi orsök verður uppsagdur ella í aðrar mātar fyrí vanbýti, krevja endurgjald, sum í mesta lagi kann svara til lón í 39 vikur. Löntakarar, ið eiga uppsagnarlón, eiga hesa umframt nevnda endurgjald.

ad § 4.

Við hesi grein er ikki ætlað at broyta tað lónarskipan, ið er á arbeiðsmarknaðinum, men at tryggja, at kvinnur og menn ikki fáa ólika lón fyrí sama arbeiði ella arbeiði, ið verður mett at hava sama virði. Tað veldur neyvan nakrar trupulleikar, tā ið júst sama arbeiði verður gjört. Torsførari kann verða at staðfesta, næri talan er um arbeiði, ið verður mett at hava sama virði. Vegleidandi er, tā ið einki serligt krevst av þórum til tess at rökja arbeiðsuppgávurnar hjá hinum kyninum. Á henda hátt kann arbeiði, ið vanliga ikki verður hildið at verða tað sama, kortini vera tað sama sambært hesi grein. Samanbering av arbeiði kann eisini gerast tvørtur um arbeiðspláss, tā ið talan er um sama arbeiðsgevara (landið ella dóturfelög/móðurfelög).

Lón sambært hesi grein snýr seg um allar ágóðar ella fyrimunir, ið stava frá arbeiðinum. Hesir ágóðar kunnu vera fríur bilur, frí telefón, ískoyti av ymsum slagi, eftirlónargjald, ella um munurin stavar frá einari avtalaðari akkordskipan.

Eftir 2. stk. kann löntakari, ið soleiðis verður fyrí vanbýti viðvíkjandi lón, krevja munin. Hetta uttan mun til sáttmála millum viðkomandi yrkisfetag og arbeiðsgevara. 3. stk. svarar til § 3, 4.stk.

ad § 5.

Greinin skal tryggja, at eingin kynsmismunur verður gjördur í sambandi við útbúgving/læru, eykaútbúgving, umskúling, at fara á skeið ella á einhvønn hátt at luttaka í virksemi, ið gevur löntakarum sikt starvsföri, antin hetta viðførir hægri lón í sama starvi ella flyting í annað starv.

Í 2. stk. kann löntakari krevja endurgjald eftir somu reglum sum í § 4, 3. stk., um so er, at löntakarin verður uppsagdur ella á annan hátt verður fyrí vanbýti, orsakad av at hann/hon kravdi síní rættindi sambært 1. stk. Mögulig uppsagnarlón eigur ikki at ávirka endurgjaldsupphæddina.

ad § 6.

Ætlanin við hesi grein er at tryggja løntakarunum í sambandi við barnsburð (fyri, undir og eftir), soleiðis at løntakari ikki lættliga kann sigast upp, tí hesin hevur kravt tey rættindi, sum galdandi lög eila sáttmáli ásetir. Galdandi lög verður í hesum sambandi sípað til "Lov for Færøerne om dagpenge ved sygdom eller fødsel", nr. 644 frá 13. dec. 1978 við seinni broytingum, umframt løgtingslög nr. 25 frá 30. apríl 1987 um dagpening í sambundi við barnsburð og sjúku. Løgtingslögini er seinni broytt 2. okt. 1987 og 12. juni 1990.

Rættindini verða kallað foreldrafrávera, tí at henda grein fevnir eisini um faðirin, soleiðis sum tilskilað er bædi í lög og flestu sáttmálum á arbeidsmarknaðinum.

Í 4. stk. verður ásett, at verður løntakari uppsagdur ella á annan hátt fyrir vanbýti, tí at hann/hon krevur síni rættindi sambært reglunum um foreldrafráveru, so kann løntakari krevja cina samsýning sum svarar til lón í 50 vikur. Greinin fevnir eisini um uppsøgn o. a., um tað snýr seg um uppsøgn vegna viðgongu, fyrir og eftir barnsburð umframt ætteleiðing. Í 5. stk. verður ásett, at tað áliggur arbeidsgevaranum at prógva, at uppsøgnin ella möguligt vanbýti ikki varð grundað á § 6, 1. og 2. stk. (sonevnd øvug próvbryrða).

ad § 7.

Um so skuldi hent, at frálærutilfar til undirvísing ella uppalang barna gongur í móti javnsthøuhugsanini, er möguleiki at nokta at nýta tilfíkt tilfar. Skal tilfíkt tilfar noktast, eiger at verða farið fram eftir § 11 í fyrsta umfari.

2. stk. Er eiu krav til allar uppalárar at skipa so fyrir, at gentur og dreingir ikki velja lærugreinir o.a. eftir kynsbundnum handahógví, sumstundis sum allir undirvísingarstovnar skulu reika so fyrir, at gentur og dreingir (kvinnur/menn) sáa cin óskerdan möguleika at velja eftir áhuga og evnum. Hugsast kann, at uppalandi stovnar skipa val barna soleiðis, at tey í roynd og veru noyðast at velja kynsbundið (t.d. lærugreinin smíð og handarbeiði liggja samstundis). Kann heitta staðfestast, er tað brot á hesa lög.

ad § 8.

Henda grein skal tryggja, at bæði kynini verða umbodað so eins í tali sum gjörligt í nevndum, ráðum og líknandi, sum fyrisingarvaldið útnevnir. Eisini er greinin galdandi fyrir tær nevndir, sum løgtingið og bý- og bygdaráðini útnevna, tá nevndin ikki nýtist at vera sett saman av sóltí, sum eru løgtingslimir ella limir í bý- og bygdaráðunum.

Í 2. stk. verður eisini álagt privatum felagsskapum, ið hava uppskotsrættindi til somu nevndir, sum fyrisingarvaldið útnevnir, at skjóta upp eins stórt tal av báðum kynunum. Er bort talan um eitt umboð ella lim, hevði verið hóskandi at skot-

ið upp ein frá hvørjum kyninum, soleiðis at útnevningarmyndugleikin kann seta saman nevndina ella ráðið við umleið eins nógum kvinnum og monnum.

Í 3. stk. verður heimilað javnstöðunevndini at loyva undantökum t.d., tá ið serligt innlit ella serkunneiki skal til - ella tá ið eitt fflag als ikki hefur limir ella bert fáar limir av óðrum kyninum. Javnstöðunevndin metir sjálv, um undantaks-loyvi verður givið í hvørjum einstökum føri ella gevur loyvi fyrir cina yrkisgrein í t.d. eitt áramál.

ad § 9.

Sambært hesi grein verður sett á stovn ein javnstöðunevnd, sum skal virka undir landsstýrinum. Hóvuðsendamálið við javnstöðunevndini verður at hava eftirlit við, at lógin verður hildin, og at hetta frægast gerst við ráðgeving og vegleiðing, soleiðis at so fá lógarbrot sum gjørligt verða frarnd. Eisini er ætlað, at javnstöðunevndin verður við í at skunda undir javnstöðustrembanina á tann hátt, at hon fylgir við, hvat fyriferst ökinum innan- sum uttanlendis.

Ásannast má, at neyðugt verður við avgreiðslufólki, um javnstöðunevndin skal virka sambært endarmáli hennara.

ad § 11.

Tá ið sagt verður, at fólk kunnu klaga til javnstöðunevndina, verður fyrst og fremst hugsað um fólk, sum eru partur í cin málí. Kortini ber til hjá óðrum fólkí at gera nevndina varuga við viðurskifti, sum hon kann taka upp av sínum cintingum. 3. og 4. stk. snúgva seg um málsinnlit. Nevndin skal hava atgongd til allar neyðugar upplýsingar, sum hon metir hefur týdning fyrir citt mál. Tá ið nevndin virkar undir vanligari tagnarskyldu, ber ikki til at halda upplýsingum aftur við slískari grundgeving.

ad § 12.

Vanliga má roknast við, at atgerðirnar sambært § 11, 5. stk., fara at fáa tey flestu viðurskiftini í rættlag. Skúldi tað kortini hent, at ein áheitan frá javnstöðunevndini ikki fær viðurskiftini í rættlag, ber tað nevndini til at heita á ákæruvaldið at reisa ákæru fyrir brot á lóginu ella sjálv at krevja dóm í einum rættarmáli.

Erlanum um almennan stovn, skal nevndin fyrst royna at fáa tann yvirskipaða stovnin at ógylda avgerðina, ið tann undirskipaði stovnurin hefur tikið.

ad § 13.

Til less at verja löntakarar í móti semjum og sáttmálum - munniligum ella skriviligum - sum geva verri sýmdir, enn henda lög veitir, verða allar tilskar semjur at meta sum ógyldugar, antin lutvist ella í sínum fulla líki. Hetta er eisini galddandi fyrir avtalur, gjørdar fyrir gildi lógarinnar, men mismunur í peningini kann beri krevjast frá tí degi, lógin kom í gildi.

ad § 14.

Sektaráleggingin fer fram sambært vanligum reglum og kann áleggjast eisini í sambandi við borgarligt rættarsókní, um hetta verður kravt. Linari revsing kann eisini koma upp á tal sambært vanligum reglum - t.d. ávaring.

ad § 15.

Lógin kemur í gildi dagin eftir, at hon er kunngjörd. Stundum kann verða torfært at staðfesta, hvort brot á lóginum er farið fram fyri ella eftir, at lógin er komin í gildi. Sum dømi kann nevnast, at ein sáttmáli er gjördur fyri, at lógin er komin í gildi. Í tilskum fóri er ikki avgerandi, nær sáttmálin er gjördur, men um hann í sínum innihaldi stríðir ímóti lóginum eftir, at hon er komin í gildi. Stríðir ein sáttmáli ímóti lóginum, verður t.d. ein peningaligur mismunur at rinda frá tí degi, lógin kom í gildi, og ikki frá tí at sáttmálin varð undírskrivaður ella semja gjörd. Eisini kann hugsasi, at talan verður um at áleggja arbeiðsgevara endurgjald fyri brot á lóginum.

Men endurgjaldið skal ikki vigast eftir, hvort talan er um færri enn 39 ella 78 vikur eftir, at lógin kom í gildi. Amars er at viðmerkja, at vanligu fyrningarfrestimrar galda, tā ið tað snýr seg um peningakrøv.

Álit

í

løgtingsmáli nr. 131/1992: Løgtingslög um javnstøðu millum kvinnur og menn.

Málið er lagt fram av landsstýrinum tann 16. mars 1993 og eftir 1. viðgerð tann 31. mars 1993 beint í rættarnevndina.

Nevndin hevur viðgjört málið og setir ein saman nevnd fram soljóðandi:

Uppskot

til

samtyktar

Rættarnevndin verður millumtinganevnd, ið viðger tingmáli um løgtingslög um javnstøðu millum kvinnur og menn.